

A Szociális Szakmai Szövetség

„10 éves” konferenciája

2005. november 4-5. Zichy Kastély, Seregélyes

Az Európai Unió és a szociális szakma

**Előadó: Hegyesi Gábor, tanszékvezető, ELTE Társadalomtudományi Kar,
Szociálismunkás-Képző Tanszék**

Hegyesi Gábor: Amikor ezt a tényleg megtisztelő felkérést megkaptam, először tényleg arra gondoltam, hát azért ahova jövök, ez nem a nyeretlen kétévesek találkozója: itt mindannyian tanítjátok az európai szociális munkát, szociálpolitikát, kutattok, utaztok, konferencián vagytok, tehát mégis miről szóljak. Ekkor írtam egy levelet Ferge Zsuzsának, hogy mi volt az a gondolatkör, amit a 3Sz elnöksége úgy talált, hogy ide kellene hozni, és melyek azok a problémák, abban a folyamatos diszkurzusban, amelyek ezt a témát fölhozták. Zsuzsa egy nagyon kedves levelet írt, és ha nem haragszol, én ezt majdnem szó szerint felolvastam részleteiben, mert hogy ez volt az a referenciacsoport, amiről én gondolkoztam, amiről próbáltam valamit idehozni (irodalmak, konferenciák tanításai, találkozásaim alapján). Zsuzsa első javaslata az volt, hogy ugye az volt a fejetekben, hogy a szociális munka nálunk még mindig nagyon kevésbé ismert, mint professzió. Az önkormányzatok, ha lehet, nyolc elemi + hathetes képzéssel vesznek fel szociális munkást, mert olcsó. Persze túlzok - tette hozzá, - de az is igaz, hogy a Minisztérium is folyton halasztja a megfelelő képzettség kötelezővé tételét. Itt van egy fajta belső konfliktus a végzettek – nem végzettek között. Illetve mindenki szakképzett, akik mondjuk pedagógusként kitalálják, hogy ő egy roma dadus meg a roma pedellus, persze az EU-ban sincs egyformán, de emlékeim szerint van valami norma. Az, hogy komolyan veszik, vagy komolyan használják-e, már más kérdés. Nyilván országok között nagy a különbség. Ugye, ez a kérdés tegnap is elhangzott, mindig elhangzik, úgyhogy ezt megpróbáltam valahogy lefordítani, tehát, hogy van-e valamiféle szabályozás vajon a képzésben, minőségi feltétel, és az olcsóság, a pénzügyi lehetőségek mennyire állnak egymással szemben. A másik kérdés hasonlóan alapkérdés: a komolyan nem vétel egyik oka, hogy szeretnénk a pszichológusokhoz hasonló szabad madarak lenni. Az állami finanszírozás viszont inkább a menedzserializmus követelményeit kényszeríti ki. Hogy birkózzunk ennek? Standardok a protokollok, mi van az EU-ban, és végül viszonylag szabad kezét hagy nekem, hogy próbáljak meg olyan létező EU

folyamatokról számot adni, hogy vajon végül is mit jelent nekünk az, hogy bent vagyunk az EU-ban a szociális szakma szempontjából. Hát, ezek valóban nagyon fontos alapkérdések, megpróbáltam ennek alapján valamit idehozni. A kérdések végül is arról szólnak, hogy a szociális munka és az EU hogyan viszonyul egymáshoz, és ezekben a kérdésekben van-e valami olyan EU szabályozás, ami ezekre a feltett kérdésekre pozitív módon, segítően hat. Tudunk-e hivatkozni erre, tudjuk-e szembesíteni a hazai viszonyokat meglévő EU sztenderdekkel. Az első, amit muszáj kimondani, mint kötelező kúr, mindenki tudja, hogy az EU-ban nincsen a szociális munkára vonatkozó központi szabályozás. Az elv a szubszidiaritás, miközben ki van mondva, hogy mondjuk a minimálbér minek a hány százaléka kell, hogy legyen, a szociális munka mindennapjaira nincsen. Nemzeti felelősség a szubszidiaritás elve értelmében. Itt most megállhatnék, és vége lenne az előadásnak, úgyhogy nyilvánvalóan valamit azért erről lehet mondani, ugyanis miközben egyrészt ez igaz, hogy nincsen ilyen szabályozás, és sajnos nincsen semmi olyan megoldás, ami a mi, illetve hát a Zsuzsa által megfogalmazott kérdésekre egyértelmű segítő adna, azért sok minden zajlik, és ezeket föl lehet használni, vagy lehet tőle szenvedni. Hát, az első dolog – ezek nem lesznek természetesen ismeretlenek, - hogy benne vagyunk egy olyan politikai térben, amelyben a legfontosabb irányzatok épp úgy küszködnek egymással, mint Magyarországon. Miniszterelnök úr is kezdte ezt mondani, hogy végül is a blairizmus vagy schröderizmus, vagy a francia álláspont hogyan küszködik egymással. Én megnéztem egy héttel ezelőtti brüsszeli vitát, amiben az angol miniszterelnök az EU soros elnökeként részt vett a megbeszélésen, és az egyes frakciók vezetői kifejtették álláspontjukat. Persze, most csak a szociálisra vonatkozót hoztam ide, a három frakcióvezető a következőket mondta. A néppárti frakcióvezető Hans-Gert Pöttering azt mondja: nekünk erős Európára, és az emberi jogok védelmére van szükség. Jól hangzik. Másik: Martin Schulz, szocialista frakcióvezető: meg kell védeni az európai szociális modellt a liberális gazdaságpolitika ellen. A harmadik Graham Watson, a liberális frakcióvezető: leegyszerűsítés az Európa jövőjéről folyó vitát a liberális és szociális felfogás ütközeteként felfogni. Szerinte nem működik a húsz éve még jól funkcionáló szociális modell, ezért meg kell azt reformálni, meg kell a szociális rendszereket reformálni, a globalizáció nem kihívás, ez egy lehetőség, amin a piac, és ebből következően majd a szociális rendszerek jobban tudnak működni. Hát, ezek eléggé kioltják egymást, mire Blair azt mondja, hogy az európai szociális modellt nem megváltoztatni, hanem a mai világhoz kell igazítani. Hát, nagyjából ezt mondta a Miniszterelnök úr is a tegnapi nap folyamán. De a gyakorlatban ez hogy megy, egy nagy kérdés. Tulajdonképpen ez a három irány nem más, mint a sokszor fölrajzolt háromszög az állam, piac és a non-profit és informális szektornak a működése, és az azt képviselő politikai irányzatok. Ebben küszködik természetesen a szociálpolitika is. A másik, ami a szociálist nagymértékben befolyásolja, maga a lisszaboni stratégia. Ugye, nem kell belemenni, csak idehozom, mint egy elkerülhetetlent, - bár jelenleg nem nagyon jól működő, de mégis célként még mindig működő rendszert, - fel kell pörgetni Európában a gazdasági hatékonyságot, versenyképességet, és mindent ennek az érdekébe kell állítani. Tehát a szociálpolitikai célok kitűzésekor is ez ott van mindig a háttérben. A következő nagy – minket igazán érintő – dolog a jóléti államok átalakítása. A tegnapi beszélgetés során – főleg most a panelre utalnék – ez egy központi téma volt. Nem kell részletekbe belemenni, de elkerülhetetlen, hogy a háttérben mindig ott álljon ez a dinamikus mozgás. Merthogy ezek a jóléti államok természetesen váltakoznak, változnak, csak hogy azt látjuk, hogy nem egyszerűen arról van szó, hogy Esping Andersen leírta pár évvel ezelőtt, hogy milyen modellek

vannak Európában – Zsuzsa erre utal – hanem a változás is nagyjából követi már azt a fajta modellt, amelyikben a változás végbemegy. Tehát a szociáldemokrata modell: a növekedés egy kicsit lassú, nem nagyon változnak a dolgok. Most jött vissza például Norvégiában egy baloldali szociáldemokrata kormány, pont azért, hogy megvédje az elért vívmányokat, miközben Angliában egész más történik, miközben Hollandiában egész más történik. És természetesen nálunk is. A legerősebben természetesen Angliában van jelen ez a liberális gondolkodás, hiszen ott is indult a Thatcher-Reagen-féle liberális forradalom, ahogy ezt ők elnevezik, de észre lehet venni a modelleknek egyfajta keveredését. Itt utalnék arra, amit Zsuzsa tegnap mondott, hogy a mi modellünk arctalan, teljesen jogos, hívhatjuk úgyis egyet hátrébb lépve, hogy miért arctalan? Mert van benne mindegyik modellből valami. Tehát lehetne hívni úgyis, hogy mozaik. Van benne még talán a szocdemből is, univerzális gyerekvédelmi rendszereink még itt-ott vannak, nagyon erős a liberális megközelítés, a szegénypolitika, a rászorultság elv, a meansteszt, a szociális segélyezés elve. Elégé jelen van különféle – persze a kormányok szerint is különféle módon – a korporatív meggondolás, a szubszidiaritás, az egyházaknak és a civil szervezeteknek a szerepe, és jelen van a déli modell, amennyiben ugye tegnap láttuk Tausz Katus és Ági előadásában, a 000,9 nem létező szolgáltatások. Nyilván, ha nincs szolgáltatás, ki csinálja, mégis csak a család csinálja. Ugye ez a déli modell, hogy nincs központilag szervezett dolog, az állam valahogy majd megoldja. Tehát arctalan, merthogy egy mozaik van, darabokból áll össze valamiféle rendszer. De hozzáteszem azt is, hogy ahogy lehet látni a nyugat-európai modellek is kezdenek egy kicsit arctalanná válni. Ebből a szempontból, pl. a holland modellre Esping Andersen '97-ben már azt mondta, hogy ez egy Janus-arcú modell. Erősen vannak benne korporatív elemek, de nagyon erősen szociáldemokrata is. Ma azt mondaná Esping Andersen, hogy megtartotta Janus-arcát, de egyre kevésbé szociáldemokrata, és egyre inkább liberális. Tehát megváltoznak a belső arányok, és inkább, ha egy hierarchiának tekintem a rendszereket, akkor eggyel mindenki hátrébb lép. A déli államok is – ahol elég sokat tettek Spanyolországban, Olaszországban, hogy állami ellátásokat szerveztek a '80-as -'90-es években. Visszalépnek és megint erősen családi ellátások lesznek, a korporatív országokban erősen liberális megoldásokat látunk. Ez a szociális munkában, mit is jelent? Óriási a hatása. Mi úgy tekintjük a szociális munkát, mint nagy részében egy alkalmazott szociálpolitikai tevékenységet. Nyilvánvalóan a szociális munka forrásokat kell, hogy allokáljon, illetve felhasználjon, amit a szociálpolitika teremt valamilyen módon elő. Tehát ha nincsen forrás, akkor a szociális munka is egyre inkább a szakma másik oldalára kénytelen támaszkodni, a személyes kapcsolat varázsára. Ezt természetesen borzasztó fontos, krízisintervencióban például vagy egyáltalán a kliensekkel való munkában, de nagy mértékben megnehezül az élete a szociális munkásoknak, ha maga a szociálpolitika beszorul, és kevesebb forrást tud, vagy legalábbis biztonságban elérhető forrást tud szerezni. Ekkor a szociális munka nem tud mást csinálni, mint megpróbál nem a központi forrásokban és a törvényben biztonságban meghatározott forrásokhoz nyúlni, megpróbál forrásokat teremteni, de akkor ez egy más típusú szociális munka. Tehát igazából ez az a központi dolog, amiről lehet Európa-szerte beszélni, hogy mit próbál csinálni, hogyan tudja a szociális munka a szociálpolitikai elvet a maga saját gyakorlatában megfogalmazni. Képzelnék ide Mary Richmond-ot. Itt áll Mary Richmond, és beszélget egy klienssel. Ugyanezt csináljuk mi is, egészen addig, amíg megkérdezzük, hogy van, miben segíthetek, milyen problémája van, próbáljuk ezt a dolgot kibontani. A nagy különbség Mary Richmond meg egy északi szociális munkás, vagy egy angol meg

egy magyar meg a további modellek szerint akkor történik, amikor egy szociális munkás a fejének a hátsó felében futó filmen a saját maga szociálpolitikai kérdésére megpróbál válaszolni. Mert ugye, ugyanaz az interjú Mary Richmond fejében így fogalmazódik meg itt hátul: most nekem össze kell gyűjtenem olyan információkat, hogy tudományos alapon meg tudjam különböztetni az ocsút a búzától, az érdemes szegényt az érdemtelenőt. Egy svéd szociális munkás ugyanezen a filmen azt kérdezi: milyen jogosultságokat kellene elérnem ahhoz, hogy ennek az embernek, ennek a kliensnek a helyzetéhez hozzá tudjak nyúlni? Mi abban gondolkodunk, hogy hogyan tudjuk a kettőt összekombinálni, milyen egyéni problémákból, családi problémákból és strukturális összetevőkből áll össze az a probléma, amiben a klienseink élnek. Tehát ez a szociálpolitikai koncepció a szakmai koncepció az igazán fontos, ami szervezi a mi lehetőségeinket. Ez változik meg most Európában, és a szociális munka nagyon fontos feladata együtt a szociálpolitikával, hogy mint alkalmazott szociálpolitika, nagyon pontosan lássa az összefüggéseket. A problémákban próbáljon továbblépni a mindennapi gyakorlati gondok mögé, és azokat a szociálpolitikai összefüggéseket erősítse, amelyek ilyen értelemben a szakmát magát is erősítik. A következő olyan nagyon fontos keret, amiben a szociális munka, vagy a szociálpolitika jelen van: a szociális alap pénzosztási elvei. Ez segít is, meg gátol is minket, mert ezek nagyon fontos elvek. A felzárkóztatás, munkahelyteremtés, regionális kiegyenlítés, az inklúzió, a beemelésnek a politikája. Az EU-nak az európai szociális modellben megfogalmazott elvei nagyon fontos kereteket adnak, és ezek irányítják a pályázatokat. Ennek bizonyos negatív oldalaira még majd visszatérek. Van még egy folyamat, amiről beszélnem most nem kell, de ide kell hozni: a Bolognai-folyamat, amely a képzést átalakítja, és nagymértékben fog hatni részben a fejekben lévő tudásra, részben a munkaerő-piac alakulására. A Bologna-folyamat is tulajdonképpen az Agenda 2010-hez kapcsolódik, központi gondolata a munkaerőpiacnak a hatékonyság emelése. Hogy aztán, mi evvel mit kezdünk, az egy más kérdés. Végül a koordináció nyitott módszere, ami megint egy nagyon érdekes és megkerülhetetlen koncepció. Ezt lehet okosnak, lehet rossznak nevezni, de minden esetre egy kompromisszum, amelyik arról szól, hogy pont a szociálisban nincsenek központi direktívák, de valamilyen módon mégis el kell érni azt, hogy az egyes országok tudjanak arról, hogy mi zajlik a másik országban. A szubszidiaritás elve valamilyen módon itt megjelenik, kötelező találkozni egymással, mondjuk miniszteri szinten, kötelező egymásnak beszámolni, majd mindenki hazamegy, kezd valamit a dologgal, de utána vissza kell menni, és el kell mondani, hogy mit tettem. Tehát mégiscsak van egyfajta nyomás arra, hogy alakuljon ki egy szociális tér, egyfajta egymáshoz közelítő mechanizmus, egymáshoz közelítő gondolkodás, nem lehet kihagyni a nyitott koordináció nyitott módszerét. Tehát lehet azt mondani, hogy ez talán egy jó kompromisszum.

Ez lenne az a keret, amiben megpróbáltam olyan eseteket, folyamatokat idehozni, ami egyrészt talán válaszol valamennyire a Zsuzsa kérdéseire, és talán idevarázsol valamit – persze egy szubjektív szemüvegen keresztül, - hogy mi zajlik Európában. Az elsőhöz találtam olyan megoldásokat, ami azért mégiscsak felhasználható.

Az első kérdés: vajon mennyire lehet védeni mégiscsak a felvételt a szakmát. Mennyire lehet kijelenteni, hogy szociális munkát szociális munkások, diplomás szociális munkások végeznek? Végül is ez a kérdés, Farkas Attila is erről beszélt, meg a tegnapi előadás is erről szólt: mi zajlik itthon, nem nagyon tiszták a fogalmak, meg a gyakorlat még inkább. Az izlandi modell a legegyszerűbb. Ez az a fajta ideális helyzet, amiről mi álmodozunk. Mondhatjuk úgy, hogy erős a jogvédelem, merthogy le van védve az is, hogy ki a szociális munkás, szociális munkás, akinek szociális

munkás diplomája van, ilyen egyszerű, és le van védve az is, hogy szociális munkás milyen helyzetben alkalmazható. Bizonyos munkák a dolog természetéből fakadóan, szociális munkát igénylő állások, és oda csak szociális munkásokat lehet fölvenni. Tehát, minden ponton jogilag körbe van véve, egyébként ez a törvény 1977 óta létezik Izlandon. Hozzáteszem, hogy Izlandnak összesen 300 szociális munkása van, és valószínűleg nagyon kevés szociális problémája. Azért azt is lássuk, hogy ez az északi modell is sajátos: kevés ember, gazdagok, és erőforrásaik vannak, de ezt is lehet rosszul csinálni, mint tudjuk. Gazdag ország is tud nagyon rossz szociálpolitikát csinálni, és nagyon szegény ország is viszonylag össze tudja magát kapni, és szerencsés esetben el tud jutni, ahova az északi országok. Tehát ezt mondjuk úgy, hogy az erős rendszer. Van egy angol modell, amit talán úgy mondhatnánk, hogy ez egy ilyen félkemény, valahol a kettő között. A félkeménység csak május-április óta van, 2005. április óta, amikor is hoztak egy törvényt, ami egyrészt előírja, hogy szociális munkást egyetemi akkreditált képzésben lehet szerezni, ez egyébként minden országban igaz, tehát ez a része a leginkább megoldott, szociális munkásnak ilyen értelemben, mint végzettséget, senki nem állíthatja magáról, ha nincsen felsőfokú végzettsége. Az igazán probléma az alkalmazás. Az angol módszer azt mondja, hogy alkalmazáskor regisztráltatnia kell magát mindenkinek, és csak ilyen regisztráció után dolgozhat szociális munkásként. Ahol a trükk van, hogy ugyanakkor egy nagyon fontos folyamat (a mi szempontunkból nem biztos, hogy jó folyamat) zajlik Nagy-Britanniában. Azt lehet mondani, hogy rendkívüli módon frekvenciálódik a szakma. Tehát rengeteg, 14 különböző néven neveznek olyasmi tevékenységeket, amit mi itt jó szívvvel szociális munkának hívnánk. Tehát, ez egy kicsit az, amiről tegnap a beszámoló szólt, Bass Laci és Iza a beszámolója. Az angolok egyrészt látszólag védik az állásokat, és védik a szociális munkásokat, de ha valaki ugye hívja magát, hogy adósságkezelő, vagy úgy hívja magát, hogy tanulás coach, tanulási nehézségekre-felkészítő, vagy úgy hívja magát, hogy case-menedzser, arra már nem vonatkozik. Kicsúsznak ezekkel a szakmai megnevezésekkel a regisztráció kötelezettsége alól, és ezért valahol a két rendszer között vannak. Van még az általános európai gyakorlat, amire sajnos azt mondhatom, hogy nagyjából mi megfelelünk az európai gyakorlatnak. Nem védett a szakma a legtöbb országban, és a szakma erősségétől függ, a szövetségek erősségétől függ, hogy végül is ezen a nagyon széles pályán belül mennyire tudja saját magát védeni, milyen kompromisszumokat tud kötni más szakmákkal. Tehát, itt gyenge a reguláció. Azt lehet mondani, nekünk jó lenne az izlandi modellt megcélozni, hogy ennek mik a társadalmi feltételei, hát ez egy más kérdés. Folytatva az európai túrát, szervezeti változásoknál nagyon fontos azt látni, hogy rendkívül felerősödik a decentralizáció folyamata, vagyis helyi önkormányzatokhoz kerül egyre inkább a döntés és a szociális ellátásoknak a megfogalmazása. Egy kicsit előreszaladtunk, nálunk már elég rég így van, és ugyanazok a problémák jelennek meg, mint amit látunk. Helyi szükségletek megfogalmazása, ezekhez való alkalmazkodás, a helyi beleszólás, stb.

Ha egy hely nem rendelkezik elég forrással, akkor nyilvánvalóan az ottani szociális ellátás nem lesz olyan nagyon jó. A következő probléma: privatizáció, dereguláció. Nagyon erős ez a folyamat, ez igazán a theatcherizmusnak a központi gondolata. A '80-as években elkezdődik, privatizáció, kiszervezés, dereguláció. Ebben a gondolkörben a szolgáltatások úgy néznek ki, mintha üzleti vállalkozások lennének. Tehát, nagyon fontos a költség. Mindig egy hamis ellentmondás, hogy a szociális munkások szórják a pénzt, ezt csak az ellenségek mondják, az egy más dolog, hogy van mit fejlődünk, de ez egy más koncepció ugye, hogy hogyan számoltatok utána

el, hogyan tudom a problémát úgy definiálni, hogy arra legyen politika, arra legyen forrás. A következő, sokszor hallott ilyen szociálpolitikai megközelítés: növelni kell az alkalmazkodóképességet. Ez is a privatizációnak egy következménye, piaciként tekintik a szociális igények összességét, tehát a szociális munkásoknak is és a klienseknek is ehhez az állandóan változó térhez kell alkalmazkodniuk. Ha valakit érdekel, írja föl ezt az internet címet, ezt Walter Lorenz írásából vettem, aki arról ír, hogy hogyan működik a privatizáció. Ezen az internetes oldalon egy több száz névből álló szociális munkás cím- és telefonszám gyűjteményt fogtok találni (www.search4socialworkers.com). Ezek magán szociális munkások, vagyis megtörténik egy olyan lépés, ahol az eddig klasszikusan humánszolgáltató szervezetbe, és azon belül is közszolgálatban dolgozó szociális munkások átmennek a magánszférába. Ez Anglia, ez teljesen Anglia, ahol három szempont szerint lehet megtalálni a szociális munkásokat: szakmai specializáció, geográfiai terület, és ár. Nagyon jól szervezett dolog ez, el lehet rajta gondolkodni, hogy akarunk-e ebbe az irányba menni. Ez itt inkább ilyen cancelling, de abszolút olyan krízisintervenció a magánszférában, szóval nagyon sokféle dolog van. Na most, ugye látszik a standardizáció, ami kérdés volt, hogy is van ez. Erre egyértelműen azt lehet mondani, hogy sok szempontból ez alakulhat. Azon lehet elgondolkodni, hogy jó ez nekünk, vagy nem. Én azt gondolom, amikor arról beszéltem, hogy ez alkalmazott szociálpolitika, ebből az következik, hogy az attól függ, hogy mire használjuk. Mert a standardizáció az nagyon jó abból a szempontból, hogy pl. a klienseknek is ad egy nagyon fontos szempontot, mit kérjenek számon. Meg tetszett-e ezt meg ezt csinálni. Amit meg tetszett csinálni, az mihez kapcsolódik? Ez egy jogszerűség, ez egy átláthatóság, tehát a standardizáció önmagában nem baj. A baj az, amikor erre hivatkozva a lényege a pénzosztó szempontjából az, hogy hogyan lehet kevesebb pénzt adni. Pl. a norvégoknál írtam ezt össze, hogy nagyon erősen a két területen folyik standardizáció a szakma gyakorlatában, a gyerekvédelemben és az elítéltek körében. Mind a két területen kidolgoztak egy-egy rendszert, amelyik a munkának, tehát a kliens–szociális munkás kapcsolatának egyes lépéseit írja le. Most, a mi csoportunkban tegnap ezt jól megbeszéltük, hogy ezek, amik nem mennek. Tehát, mi tudjuk, hogy a szociális munka – kliens közötti kapcsolat olyan értelemben nem standardizálható, hogy nem láthatók előre az egyes lépések. Ha egy ilyen standardizáció bekövetkezik, ez valószínűleg a szakmának nem jó. Olyat is számon lehet kérni, amit legjobb lelkiismeretével a szociális munkás nem tud megtenni, és ez bizony egy függő helyzetbe hozza őket. Vissza a standardizációhoz egy pillanatra, a minőségbiztosításhoz is ez kapcsolódik, majd arról még egy picit szólnék ugyancsak ebben a jó-e nekünk, vagy nem jó nekünk értelemben. A menedzserializmus igen erősen jelen van, természetesen megint ez a probléma, hogy a menedzserializmusnak, a menedzseri tudásnak a felhasználása az önmagában nem rossz. Miért lenne rossz egy olyan jól szervezett szociális humánszolgáltató szervezetnek a képe, ahol bizonyos a menedzserszakma által kitalált összefüggéseket használnak? Nem ez a baj, hiszen evvel nem volna gond. A menedzserializmus azt jelenti, hogy azok, akik használják, és számon kérik a menedzser gondolatokat, vagy folyamatokat, azok milyen szempontból, a kliensek szempontjából, vagy a szervezet szempontjából, vagy a pénzosztás szempontjából kérik-e számon a dolgokat? Egy pillanatra had idézzem ide egy nagyon érdekes pár évvel ezelőtti tapasztalatomat. Amikor ide készültem, végiggondoltam, hogy azok a hallgatók, akikkel dolgozom pár éve, jeleznek-e valamit ezekből a változásokból? És hirtelen eszembe jutott egy ilyen jelenet. Ezek a maastrichti hallgatók jönnek különböző országokból, vannak kezdők és vannak már a terepen dolgozók. A

terepen dolgozók, akik tizenöt-húsz európai országból jönnek, ők hozzák azokat a mindennapi tapasztalatokat, amiket a bőrükön éreznek. Nem irodalomból olvassák, meg a törvényekből, egyszerűen megjelenítik. Na most egy ilyen helyzetet akarnék elmesélni. Minden évben minden hallgatónak négy csoportban dolgozatokat kell írniuk különböző témákban, és az egyiknek az a témája, hogy etikai dilemmák versus piaci szemlélet. Tehát itt pontosan, az van amire a Zsuzsa rákérdez, hogy hogyan is van a menedzserializmus? Megjelenik-e úgy, hogy az a szakma etikai előírásait, szakmai feltételeit aláássa? És ezt az írást, amit csoportban írnak, egy három-négy órát átívelő ilyen dramatikus módon feldolgozott szituációkon adják elő. Egy ilyen jelenetet akarnék elmondani. A dolgozatot író csoport előállít egy helyzetet, ami a következőképpen néz ki: A menedzser vezető a szociális egészségügyi intézetben – itt Péterre nézek, mert nagyon hasonlít arra, amit Te tegnap mondtál a mentőautóval kapcsolatban, - hoznak egy bekötözött hajléktalant, akit jól megvertek az utcán, és akkor a menedzser vezető azt kérdezi, hogy és akkor tessék mutatni a biztosítást. A társadalombiztosítást, vagy magánbiztosításnak a szelvényét. Nincs. Akkor, sajnos nagyon szánom-bánom és együtt érzek magával, de át kell vigyük magát egy olyan helyre, ami ide 50 kilométerre van. Ezt a hallgatók eljártsszák néhány évvel ezelőtt. Mint egy valóságos szituációt, amit majd megtapasztalnak. Egy másik ilyen helyzet, a szociális munkás esetmegbeszélést játszottak el, a szociális munkás a vezetővel vitatkozik: van egy nagyon bonyolult családja, akivel nagyon nehezen tud előre lépni ezer ok miatt: drog, munkanélküliség, prostitúció, de a vezető azt mondja: nagyon sajnálom, nekünk az önkormányzat annyi pénzt ad, hogy átlag tízszer találkozhatunk egy klienssel. Ha Te most már harmincketteszer találkozol vele, az azt jelenti, hogy máshol csak három-négy marad. Én most kiszámoltam, és Te most vagy a kilencediknél. Van még egy találkozási lehetőséged, zárd le az ügyet! És akkor lezajlik egy véres konfliktus. Itt eljártsszák a hallgatók a konfliktust. Ezek véres valóságos konfliktusok, amik nem tetszenek természetesen az ottani szociális munkásoknak sem. Joggal tesszük itt is föl a kérdést, és ez benne van úgymond a levegőben, tehát ezekkel nagyon kell vigyázni. De már itthon is azért hallok az Etikai Bizottsághoz is fordult az a kolléga, aki előtte engem is megkeresett, hogy kimegy a klienshez, és alá kell vele íratni, hogy ott volt. Rettenetes. Szóval micsoda bizalmi viszonyokról szól az, ahol a kliensnek igazolnia kell a szociális munkást, a szolgáltatásnál más. Például az idősgondozásban ez rendben van. Már mint a gondozási részében. De szociális munkában, ahol a kliens azt tapasztalja meg, hogy a menedzser nem bízik a szociális munkásban, hogy ott járt-e, és aláírja vele azt az ívet, hogy ott járt-e. Tehát, vannak a menedzserializmusnak ilyen rettenetes kinövésai, amelyek bizony a szakmának az integritását és az etikai összefüggéseit aláássák. És ez alól sajnos a nyugat-európai fejlődés sem mentes. Itt van a következő, amit úgy látok, hogy nagyon terjed, mindannyian benne vagyunk, és nem teljesen jó, ez a projekt-kultúra. Erről beszéltem előbb, hogy az EU-ban ezek a szabályok jó irányba is nyomják a mi pályázatainkat. Arra pályázunk, amire van pályázat, és nem arra pályázunk, amire mi tudjuk, hogy kellene pályázni, hát, ez nem mindig szerencsés. Fölhalmozott tudások mennek veszendőbe, előzetesen összeállított szakmai teamek nem tudják, hogy most mit tegyenek, mert hiszen nem a szükséglet irányítja, hanem a pályázat irányítja a munkát. Ehhez kapcsolódik ugye a bizonytalanabb alkalmazási szituáció. Ez nagyon alávág annak, amiről mi úgy gondoljuk, hogy egy szociális munkásnak bizony jó néhány év kell, mire tapasztalatokat szerez, mire igazán kompetens szakemberré válik. A projektek azonban ugye azt jelzik, hogy most három évre föl tudlak venni. Ha vége a projektnek, majd meglátjuk. Ha tudok újabb pénzt szerezni, akkor maradsz. Ha nem

tudok, akkor elbúcsúzunk egymástól. Tehát, ez megint csak egy piaci jellegű alkalmazás, izgalmas dinamikát is hoz talán, meg fölpörgetheti a munkát, de nagyon sok veszélye van, mert bizonytalanná teszi a szervezet szempontjából is, mennyire tudok építkezni, mennyire tudok tervezni, és a szociális szakember szempontjából is. Ennek lehet, sokszor van is romló munkaminőségű következménye, hiszen mennyit tudok én befektetni ebbe a dologba? Mennyire tudok a specializálódni? Tudjuk azt, hogy akár a diploma után is jó néhány év, mire valaki tud.

Ugyanez a rövidtávú gondolkodás, a tervezés nem arról szól, hogy én tudom, hogy három év múlva mi lesz. További, most már a szociális szakmán belüli változás a casemenedzsment, az eset menedzsmentnek az elterjedése. Ez megint Margaret Thatchernek, a találmánya, aki nyilvánvalóan az ő saját gazdaságpolitikájából, azt gondolván, hogy a szociálishoz is ért, bocsánat így távolból kritizálom, de minden esetre ugye az, hogy a szociális munka is pont olyan, mint egy humán szolgáltató szervezet, és pont olyan, mint egy üzleti vállalkozás. Van befektetés, van költség, van eredmény, ezt mind lehet elemezni, és akkor ezért ne is szociális munkának hívjuk, hanem eset menedzsmentnek. Az esetet kell végig menedzselni, az egész filozófiája nagyon sok mindenben nem olyan, mint amit mi azt gondoljuk, hogy a szociális munkának az az ága, amelyik a kliensből indul ki. Ez a pénzből indul ki, a szervezetből indul ki, amiben persze jelen van a kliens is, de nagyon veszélyes, ha nem tudjuk ezt áthangolni a saját szakmai szempontunk szerint.

Egy másik nagyon fontos, az identitás kérdésének a felerősödése szakmán belül, erre reagálni kellett, ebben egy csomó jó dolog is van, tudjuk nagyjából, hogy miért. Ebben nagyon erős volt a feminizmus hatása, tehát a női szerepnek, majd a férfi szerepnek a megjelenése, illetve az egyes országoknak, nemzet-államoknak a felerősödése az Európai Unión belül. Azután az Európába bevándorolt színes bőrűeknek, más vallásúaknak a problémája. Látjuk, ami Párizsban zajlik, ezt nem igazán csináltuk jól, sok szempontból, nem biztos, hogy a szociális munka csinálta rosszul persze, hanem politikák csinálták rosszul, hogy nem integrációról, nem egyenlőségről, hanem végül is egyfajta nagyon gyors kihasználásról, kizsákmányolásról szólt a kérdés.

A szakma fregmentációja Angliában: látszik, hogy nagyon sokféle specializáció jelenik meg, amelyik néha a szociális munka, vagy szociális szak, a szociálpedagógiát is persze vegyük ide, tehát a szociális szakmának a szakosodásáról szól, néha azonban, illetve nem is néha, nagyon gyakran kibújnak, és mindenféle egyéb szakmák jelennek meg, állítva magukról, hogy nem a szociális szakmának a részei. Tehát itt zajlik egy dinamikus harc, ezt látjuk itthon egyébként Magyarországon is, hogy ez megjelent az általános szociális munkás gondolat és a szak szociális munkáknak, illetve a szociális munkák mellett megjelenő más típusú szakmáknak a harca. A minőség, mint kontrollmechanizmus. A minőség önmagában egy nagy ívű, sok reményre jogosító gondolatrendszer, attól függ, hogy mire használjuk. Ha csak arra használjuk, hogy ez egy kontrolmechanizmus legyen, akkor baj. Akkor tudjuk, hogy nagyon sok rosszat is tehet. Egy nagyon fontos, a legjobb példák, és a best practice gondolat, ugye ez a Blair kormánynak a hivatalos szociálpolitikájához is hozzá tartozik: nagyon sok olyan szervezetet hoztak létre, többek között olyan tanácsokat, amelyek gyűjtik a legjobb megoldásokat, és ezeket terjesztik. Hasonlóan azt tudom mondani, hogy evvel semmi baj. Ez nagyon jó dolog, hogy ez megtörténik, megint kérdés, hogy mit csinálnak vele. Az evidencia alapú szociális munka, ez hasonlóan egy új irányzat. Hollandiában találtam egy példát, rengeteg van, de ez nagyon szellemes, angolul úgy hívják, hogy Self Administer Treatment Evaluation Rating, ami ugye a saját munkának az értékelése, de ezt

egybeolvasva szatírnak olvassuk. Erről is szól, ezen ők is nevetnek, ez valószínűleg direkt volt, hogy a külső-belsőnek a kecskeszakállú embernek a megjelenése egy kicsit komikus. Ez az új műszó, az új password, az aktiválás. Ugye, november elsejétől itt, Magyarországon pontosan erre hivatkozva elindult most egy új munkaügyi törvény, az embereknek aktívnak kell lenniük a munkatalálásban, ez tegnap előtt óta zajlik. Nem magyar találmány, ez volt a német Schröder alatt a reformok egyik központi gondolata. Ez a dame reform, együtt az úgynevezett hards reformmal, amelyik összevonta a munkanélküli ellátást a szociális segéllyel. Ez az aktiválás megint önmagában nem baj. Nincs is ellenében a szociális munka alapgondolatának. Amikor azt mondjuk, hogy empowerment mit mondunk? Hogy a kliens erősödése a fontos. Amikor azt mondom, hogy autonómiára törekszünk, mit mondunk? Hogy végül a szociális munkásnak és a kliensnek el kell egymástól búcsúznia. Az aktiválás lehet ennek az előfeltétele. De ha a szociálpolitikai gondolkodás azt mondja, hogy aktiváláson azt értem, hogy nem kap szociális ellátást, ha nem működik együtt. És nem vizsgálom, hogy miért is nem, mert például lehet hogy maga a szociális munkás, aki úgy viselkedik, hogy vele nem lehet együttműködni, vagy valamin összekapnak, és függetlenül attól, hogy most kinek van igaza, a szociális munkás nem mondhatja, hogy én nem működöm együtt. Ezt nem vizsgálja, csak feltételezi, hogy aktívnak kell lenni. Rengeteg hátere van, tehát nagyon-nagyon vissza lehet élni ennek az alapvetően nem rossz koncepciónak a belső összefüggésével. Próbáltam egy ilyen nagyon kicsi szórt analízist készíteni, jó dolog, hogy a saját erőforrásokat mobilizálja, hogy az egyén tudott valamit tenni az életéért. Amikor azt mondjuk a kliensnek, hogy hát tessék elmenni az önkormányzathoz, nem írom meg maga helyett, mert meg tudja csinálni, és visszajön, és azt mondja, hogy megcsináltam, milyen nagyszerű. Jó. A jóléti függés gyengítése, hát ez volt a jóléti államok kritikájának az egyik legnagyobbika, de veszély az egyéni felelősség felerősítése, veszély az autonómia illúziójának keltése, és veszély, hogy nem figyel a strukturális összefüggésekre, az egyénről beszél. Néhány gondolat még az európai szintű szociálpolitikai szabályozásról. Nagyon fontos, hogy sokan egyre jobban mondják, hogy nemcsak a piac szempontjából kell végiggondolni, és nemcsak az európai szociális modell pályázati úton történő elosztásával kell erősíteni az európaiságot, hanem európai szintű szociálpolitikai szabályozás is kellene. Nemcsak a 3,5 százalékot kellene mondani, hanem a minimális szegénységi küszöböt, és a szociális ellátások minimumát, ami már egy magasabb szintű, a koordináción túllépő szociálpolitikát igényel. És végül november 8. a szociális munka0 akciónapja. Ez egy európai kezdeményezés, amiben nagyon sok dolog történik. Ilyenkor a politika legfelsőbb szintjein (szociális miniszterek) kinyilvánítják, hogy ők mit is gondolnak a szociális munkáról, mit várnak a szakmától, miben számítanak rá, és ezt az akciót szervező nemzetközi szociális munkás egyesület nyilvánosságra hozza. És javasolnám esetleg, hogy jövőre november 8.-án mi is valamit csináljunk. Hozzáteszem, hogy ettől függetlenül akár ez is egy ilyen, és 11-én pedig lesz a szociális munka napja, tehát történik egy csomó minden, de ha ezt európai szinten megjelenítjük, akkor azt hiszem, hogy még jobban kinyilvánítjuk, hogy a szociálpolitika, szociális munka egy nagyon fontos szakma mindannyiunk számára. Köszönöm szépen a figyelmet.